

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ОПИС ПОРОДЖЕННЯ Й АКТУАЛІЗАЦІЇ СПІВЧУТТЯ-ПІДБАДЬОРЮВАННЯ

Куценко М.А.

Воєнна академія імені Євгенія Березняка

nicokutsenko@gmail.com

The paper is aimed at studying the synergetic approach to the analysis of the process of utterances' of encouragement generation and actualization. The application of a multidisciplinary approach to the study of utterances of encouragement enabled the author to take into account several linguistic features, such as the speaker's intentions, communicative situation and speech participants' social statuses. Linguistic interpretation of the experimental results made it possible to model the synergetic self-developing process of the utterance actualization by an individual based on his/her communicative experience. The results of the research showed that generation and actualization of encouragement utterances takes place due to the presence of a certain phonoconcept's prototype in the speaker's memory.

Key words: *synergetic approach, utterances of encouragement, prosodic organization, linguistic interpretation.*

Відомо, що сучасні лінгвістичні дослідження загалом і фонетичні, зокрема неможливо здійснювати без залучення результатів експериментальних досліджень інших, суміжних, з лінгвістикою наук. Такий підхід уможлиблює здійснення комплексного вивчення просодичних особливостей реалізації емоційних висловлень та врахування їхніх лінгвістичних ознак. У межах розробки питання синергетичного опису процесу породження й актуалізації висловлень співчуття-підбадьорювання було встановлено, що емоційна складова відіграє важливу роль у породженні такого типу висловлень, оскільки зовнішні подразники вимагають певного емоційного відгуку адресанта на ситуацію адресата. Відповідно, емоційний стан індивіда здійснює безпосередній вплив на низку його когнітивних процесів і здатний суттєво змінювати їх. У межах функціонально-енергетичного підходу, фонетичні явища розглядаються як результат стохастичного породження мовлення (Калита, Тараненко, 2008, 2011), оскільки в інтервалі певних емоційних навантажень у сфері духовного буття мовця утворюється хаос, який є вихідним станом саморозвитку синергетичної системи певного ступеня складності, що, у свою чергу, залежить від рівня збудження психіки індивіда (Клименюк, 2010). Тому метою цього експериментального пошуку є встановлення й аналіз просодичних характеристик висловлень співчуття-підбадьорювання з урахуванням когнітивної специфіки їхнього просодичного вираження в англійському діалогічному мовленні.

Отже, розглянемо (рис. 1) отриману на цих підставах типову модель породження й саморозвитку висловлення співчуття у свідомості мовця, який має намір підбадьорити співрозмовника, проілюструємо на такому прикладі.

Mother: I was thinking about everything we need to get done. Tomorrow we should probably start looking into funeral arrangements. And then, you know, just see where you are in terms of insurance.

Daughter: I'm not ready for that, Mom.

Mother: \Nobody's ready for any of this, dear. || But you'll be surprised \xi at how strong you're gonna be || (Premonition 2007).

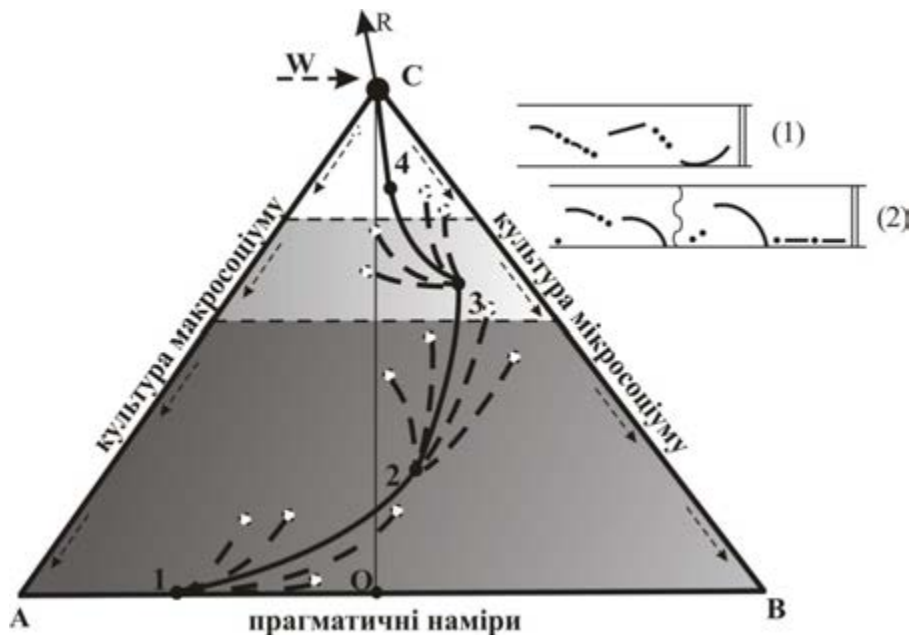

Рис. 1. Інтонограма і синергетична модель породження висловлення співчуття *\Nobody's ready for any of this, dear. || But you'll be surprised \xi at how strong you're gonna be* з прагматичним спрямуванням «підбадьорювання»

З контексту прикладу, відеофрагменту і схеми моделі видно, що сприйнята свідомістю матері (С) вербальна інформація про трагедію в житті доньки та невербальне свідчення того, що донька, будучи морально пригніченою і демотивованою після втрати чоловіка, перебуває в тяжкому психологічному стані (вектор W), викликала у сфері екзистенціального буття матері збудження почуття співпереживання-підбадьорювання, яке породжує на площині прагматичних намірів своєрідний хаос (точка 1). Ураховуючи високий соціальний статус покійного чоловіка та чинні етикетні норми суспільства, матір звертає увагу доньки на необхідність організації відповідної похоронної церемонії та з'ясування ситуації щодо страхування чоловіка. Такі

прагнення матері зумовлюють зародження структури-атрактора співчуття-підбадьорювання у площині макросоціуму.

Енергія прагматичного наміру матері в резонансі з її емоційною енергією утворюють частковий атрактор співчуття (1–2), який продовжує розвиватися під впливом культури мікросоціуму та завершується у точці (2), відображаючи глибоку стурбованість матері про психічний і психологічний стан доньки.

Розвиток другого часткового атрактора 2-3 під впливом емоційного мислення тяжіє у напрямку до площини культури мікросоціуму матері, для якої потреба заспокоїти дочку природно переважає над необхідністю задовольнити етикетні норми соціуму. Завершується цей частковий атрактор у ментальній сфері підсвідомого мовця (точка 3), де він досягає максимального відхилення від культури макросоціуму.

Про щирість намірів матері, породжених культурою мікросоціуму, заспокоїти і підбадьорити доньку свідчить просодичне оформлення першої інтоногрупи (*\Nobody's ready for any of this, dear*) комплексного висловлення співчуття, графічне зображення якої представлено справа від моделі на рис. 1.

Аналізована інтоногрупа має хвилеподібний мелодичний контур, який досягається за рахунок актуалізації в її межах ковзної усіченої шкали (*\Nobody's ready for*), високого спадного тону емоційної конфігурації (висхідний тон на ядерному складоносієві з наступним спадним рухом ненаголошених складів – *\any of this*), яка слугує засобом виокремлення смислового центру висловлення, та низький висхідний тон (*dear*).

Такий хвилеподібний рух мелодичного контуру відображає зростання емоційного збудження матері, що передає не лише її прагнення підбадьорити доньку, але й спонукати її до дії. При цьому емпатичне оформлення слова *any* високим спадним тоном висхідно-спадної конфігурації може розглядатися як засіб вираження емотивного значення “сильне бажання переконати й підбадьорити співрозмовника”, а за допомогою наступного низького висхідного тону передається “заохочення співрозмовника до дії”. Про щире прагнення матері підбадьорити доньку свідчать також дещо підвищена гучність і світлий тембр її голосу.

На спрямованість траєкторії саморозвитку третього часткового атрактора (3-4), тобто на його відхилення у бік культури макросоціуму як параметра порядку системи, впливає, насамперед, те, що під впливом раціональних елементів емо-раціонального мислення мати усвідомлює необхідність підбадьорити доньку з метою повернути її до життя у соціумі.

Саме внаслідок цього в трансцендентній сфері матері механізми раціонального мислення прагнуть знайти фоноконцепт-прототип, що відповідає і її внутрішнім цінностям, і нормам культури макросоціуму. Звідси, атрактор 4-С, будучи опрацьованим логічним началом матері, матеріалізується у вигляді тих просодичних, лінгвальних та позалінгвальних засобів, які найповніше реалізовуватимуть її прагматичний намір висловити співчуття-підбадьорювання у межах норм культур її мікро- і макросоціумів.

На просодичному рівні цей намір матеріалізується оформленням другого висловлення, де звучить власне підбадьорення (*But \you'll be surprised* (1) § *at how \strong you're gonna be* (2)), поєднанням емоційності (1) і виважено-переконливої стриманості (1). Привернення уваги доньки до слів підбадьорювання та її переконання в тому, що стан речей зміниться реалізуються шляхом нетипового оформлення такту (особового займенника *you*) ковзним рухом тону, що виконує роль смислового контрасту у поєднанні з середньо-підвищеним спадним тоном на слові *surprised*, та високим спадним тоном широкого діапазону і зменшеної швидкості руху на слові *\strong*, які виконують роль смислових актуалізаторів усього висловлення співчуття-підбадьорення. Переконливість вираження цього висловлення досягається також за рахунок його оформлення правильним регулярним ритмом і паралелізмом інтонаційно-ритмічної моделі суміжних інтоногруп.

Зіставлення ознак просодичного оформлення розглянутого співчуття з іншими подібними висловленнями (напр., *These crimes... they make you feel like your control has been taken away, like there's no light at the end of the tunnel. But there is.* || *–And we're gonna \find that \light to\gether.* || (Broadchurch 2017) дає нам підстави говорити про отриману інтонаційну модель як про типовий фоноконцепт вираження співчуття-підбадьорювання.

Література

1. Калита, А. А., Тараненко, Л. І. (2008). Фонетика: перспективи, методи та засоби досліджень. *Науковий вісник Волинського університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки»*. № 5. С. 297-299.
2. Калита, А. А., Тараненко, Л. І. (2011). Синергетизм породження й актуалізації фоноконцепту. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». Вип. 96 (2). С. 213-219.
3. Клименюк, О. В. (2010). *Знання, пізнання, когніція*. Тернопіль: Підручники і посібники.
4. Broadchurch. Series 1-3: TV series (2017). Studio: Acorn Media UK. 6 DVD's, Running Time: 1080 mins.
5. Premonition (2007). Movie / directed by Mennan Yapo. Studio: EIV. Running Time: 110 mins.